

Bojan Ekselenski

Arhetipski liki

Uporabite jih!

Kaj so arhetipski liki?

- ▶ Človeška družba je pravzaprav zbir različnih vlog.
- ▶ Nekatero od teh vlog so temeljne - arhetipske, praktično del nezavednega človeške rase
- ▶ Arhetipski liki so temeljne osebnosti, ki so pomembne za vsako človeško družbo
- ▶ Od arhetipskih likov se pričakuje, da v pripovedi odigra svojo vlogo
- ▶ Učitelj torej uči, komedijant zabava, a zmikavt se neopazno prikrade ...
- ▶ Arhetipski liki pokrivajo celoten lok od skrajnih dobričin do skrajnih hudobcev
- ▶ Literarne inovacije, kjer učitelj vzame vlogo zmikavta, a komedijant vlogo matere, običajno izzvenijo v literarno pozerstvo ...

Temeljna pravila - 5 korakov

- 1) Svojemu antagonistu se posvetite z isto skrbjo, kot ste se protagonistu
- 2) Uravnotežite lastnosti s čim novim
- 3) Spoznajte vsem skupne arhetipe
- 4) Razmislite, kakšne arhetipe potrebuje vaša zgodba
- 5) Gradnja arhetipskih likov

1. Svojemu antagonistu se posvetite z isto skrbjo kot protagonistu

- ▶ V kakovostni pripovedi je vloga antagonista enako pomembna kot vloga protagonista.
- ▶ Ni dovolj, da ta obstaja, temveč mora biti dobro razvit.
- ▶ Brez logično razvitega antagonistu bo potek vaše pripovedi podoben sprintu na eni nogi.
- ▶ Kaj, če bi v Gospodarja prstanov namesto Saurona postavili v črno obarvanega Jako Racmana?
- ▶ Zakaj so najbolj znani literarni in filmski antagonisti znani?

Za razmislek:

- ▶ Ste pomislili, da je učinkovit antagonist karizmatičen, ima logično in jasno agendo in je pri tem simpatičen?

2. Uravnotežite lastnosti s čim novim

- ▶ Arhetipski liki pomagajo bralcu identifikacijo z literarnimi junaki.
- ▶ Identifikacija z arhetipskimi liki je preprosta, ker te like označujejo znani identifikatorji, ki so jih bralci že izkusili v življenju in so del njegove/njene podzavesti.
- ▶ Pri gradnji lika uporabite znano, domače, a začinite s čim novim, a podite pazljivi, da so začimbe v kontekstu arhetipa, ki ga dopolnjujete.
- ▶ Juhe ne smete sladkati, pudinga pa ne soliti, a na svinjskega zrezka ne morete ponuditi kot vegansko hrano!
- ▶ Bralci vaše knjige ne bodo vzeli v roke zaradi kopije Martina Čedermaca, Petra Klepca ali Martina Krpana, temveč pričakujejo znano v novih oblačilih.
- ▶ Namen besedila je, da se bralci z zadovoljstvom prebijejo do konca knjige, oziroma v reviji od strani s oglasi.

Za razmislek

- ▶ Ste pomislili, da bi Martina Krpana postavili na čelu sovjetske vojske, ki 27. aprila 1945 oblega Berlin in zgrabi Hitlerja, preden ta naredi samomor?

3. Spoznajte vsem skupne arhetipe

- ▶ Obstaja ogromno znanih arhetipskih likov, ker so zaradi pomena v človeški družbi vedno znova in znova uporabljeni.
- ▶ Ti liki pomagajo pri poteku zgodbe, saj jih bralci zlahka identificirajo in umestijo v ustrezne vsebinske predalčke.
- ▶ Tukaj ni kaj za izumljati. To so Junak, Prevarant, Ljubimec, Glasnik, Zdravilec, ...
- ▶ Vsak ima svojo vlogo in bralec pričakuje določen vzorec njihovega obnašanja.
- ▶ V tem delu so inovacije nezaželene.
- ▶ Ljubezenski roman zagotovo ne potrebuje Sence in v grozljivki ni Ljubimec ni najbolj nujni lik.

Za razmislek

- ▶ Si lahko zamislite nepismenega Učitelja?
- ▶ Je možna zaljubljena Senca?
- ▶ Kako izgleda Ljubimec, ki vse sovraži in se udinga kot plačani morilec?

4. Kakšne arhetipe potrebuje vaša zgodba?

- ▶ Arhetipski karakterji imajo svoje vloge in mnogi avtorji si en morejo kaj, da jih ne bi tlačili vsepovsod.
- ▶ Redkokdaj je prostor za vse klasične arhetipe.
- ▶ Običajno je dolžina zgodbe obratno sorazmerna s količino vključenih likov.
- ▶ Uporabite samo arhetipe, ki sodijo v vašo zgodbo.

Za razmislek

- ▶ Morilec zagotovo ne sodi v ljubezensko črtico.
- ▶ V črtico na 3 straneh ne morete spraviti deset likov.
- ▶ Roman zahteva kaj več od dveh likov.

5. Gradnja arhetipskih likov

- ▶ Najlažje je, če vzamete znan arhetip, mu daste znane lastnosti, ga imenujete in vržete v pripoved.
- ▶ Če želite vsaj malce literarne naprednosti, je tam malo prostora za klasične, klišejske arhetipe.
- ▶ Arhetip ima sposobnost, da se poveže z jedrom vaše osebnosti.
- ▶ Liki, za katerim želimo vdihniti močne arhetipske attribute, jih moramo „oborožiti“ in obkrožiti z močno arhetipsko simboliko.

Za razmislek

▶ Kako bi pripravili lik modreca?

Bi ga stlačili v telo lahkomiselnega 14-letnika?

Zaključna misel

- ▶ Arhetipi so močno literarno orodje, a so palica, ki udari z obema koncema.
- ▶ Pri vključevanju arhetipskih likov ne izumljajte tople vode.
- ▶ Pri razvoju likov pomaga samo eno - pišite, pišite in, uganili ste, pišite.

Konec

- ▶ Spremljajte spletno stran CLD.si
- ▶ Oglejte si še druga izobraževanja Celjskega literarnega društva.

